

Biblijski motivi u pjesništvu Silvija Strahimira Kranjčevića

Baričević, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:527095>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Barbara Baričević

**BIBLIJSKI MOTIVI U PJESNIŠTVU
SILVIJA STRAHIMIRA KRANJČEVIĆA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

BARBARA BARIČEVIĆ

**BIBLIJSKI MOTIVI U PJESNIŠTVU
SILVIJA STRAHIMIRA KRANJČEVIĆA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Domagoj Brozović

Zagreb, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. O SILVIJU STRAHIMIRU KRANJČEVIĆU	3
3. BIBLIJSKI MOTIVI U POEZIJI SILVIJA STRAHIMIRA KRANJČEVIĆA.....	4
3.1. MOJSIJE.....	5
3.2. ELI! ELI! LAMA AZAVTANI!	8
3.3. DVA BARJAKA.....	9
3.4. ZADNJI ADAM.....	11
3.5. RESURRECTIO.....	12
3.6. GOLGOTA	13
4. KRLEŽA I KAMOV O KRANJČEVIĆU	14
5. ZAKLJUČAK.....	15
6. LITERATURA	16
SAŽETAK.....	17

1. UVOD

Hrvatski realizam, razdoblje nakon ilirskog pokreta i Šenoina doba, podario nam je mnogo važnih pisaca cjelokupne hrvatske književnosti. Nakon Šenoina *Zlatarova zlata* i *Prijana Lovre*, na hrvatsku književnu scenu uspinju se prozaici Ksaver Šandor Gjalski, Josip Kozarac, Vjenceslav Novak, Ante Kovačić, Eugen Kumičić i pjesnik Silvije Strahimir Kranjčević. U razdoblju hrvatskog realizma suprotstavljaju se različita stilska obilježja od romantizma, realizma, naturalizma, pa sve do modernizma.

U ovome radu osvrnut ćemo se na pjesnika hrvatskog realizma i začetnika modernizma, Silvija Strahimira Kranjčevića i njegovu uporabu biblijskih motiva. Kranjčević je pjesnik kojeg je teško svrstati u određeno razdoblje zato što se koristio simbolizmom, ali je pokazivao i veliku opreku prema tradiciji čime je najavio razdoblje modernizma. Hrvatsko modernističko pjesništvo bilo je u nepristranoj žudnji za smislom i konačnim odgovorom, a takvo obilježje pronalazimo upravo u Kranjčevićevoj poeziji s biblijskim motivima. Kranjčević u svojim djelima najavljuje neke elemente koje će kasnije prihvatiti i ekspresionisti. Jednako tako, Kranjčević, pjesnik kolektivnog subjekta, pitanje nacionalne sudbine stavlja iznad esteticističkog individualizma moderne lirike. Kranjčević je službeno svrstan pod pjesnike hrvatskog realizma, ali realističko pjesništvo opiralo se realističkim konvencijama i na taj način samo po sebi najavljuje modernu. Kranjčević u svom zreлом razdoblju ističe problematiku ljudskog života koju povezuje s biblijskim motivima. Pojava biblijskih motiva u hrvatskoj književnosti nije novina, ali cilj njihove uporabe ima novu dimenziju upravo u djelima Silvija Strahimira Kranjčevića. Interpretacijom pjesama iz Kranjčevićeva opusa otkrit ćemo poruku koju je Kranjčević želio poslati svom narodu, ali isto tako, moći ćemo razumjeti i zašto su njegovi biblijski motivi bitan dio hrvatske književnosti. Tema biblijskih motiva nije toliko istražena koliko su istraženi ostali motivi koji se pojavljuju u Kranjčevićevim pjesmama i stvaraju domoljubnu, socijalnu i astralnu liriku, ali sam Kranjčević istražen je u mnogim kritikama, kao i u knjigama iz povijesti književnosti. O Kranjčeviću su pisali mnogi, Ivo Frangeš čiji je osvrt svrstan u knjigu *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, zatim Jakša Ravlić u *Hrvatskoj književnoj kritici*, Miroslav Šicel u svojoj knjizi *Povijest Hrvatske Književnosti*, ali i mnogi drugi, poput Miroslava Krleže i Janka Polića Kamova. Kroz ovaj rad također će se moći zaključiti da Kranjčeviće pjesme ne mogu

konkretno spadati pod realističko pjesništvo budući da ono ne postoji, odnosno, da realističko pjesništvo ne sadrži obilježja realizma.

2. O SILVIJU STRAHIMIRU KRANJČEVIĆU

Hrvatski pjesnik, Silvije Strahimir Kranjčević rođen je u Senju 1865. godine, a njegovo obrazovanje počinje s već određenim studijem teologije (Frangeš, 1964: 7). Kranjčević je ipak krenuo putem na kojem su ga čekale druge patnje i sumnje (Frangeš, 1964: 7). Svoju krizu proživio je u Rimu, kao učenik kleričkog kolegija Germanicuma, pa je boravak u Italiji ostavio najdublji trag u njegovoj poeziji (Frangeš, 1964: 7).

Nakon što je napustio Rim, Kranjčević je formirao svoju prvu zbirku pjesama pod nazivom *Bugarkinje* (Frangeš, 1964: 7). Kada su *Bugarkinje* izašle 1885. godine Kranjčević je, pod još vidljivim utjecajem Šenoe i Harambašića, pokazao neke nove tematske interese (Šicel, 2005: 214). Tadašnja suvremena kritika na *Bugarkinje* je reagirala oprezno, ali uočavajući neke svježije naglaske u toj poeziji u odnosu na tradicionalnu liriku (Šicel, 2005: 214). Kranjčević je svoju prvu zbirku, prema Šicelu, posvetio Augustu Šenoi, što dokazuje ovim stihom: „Na vrućem onom tvoga srcu žaru/ Ja učio sam, što je dar s nebesa!/" (Šicel, 2005: 214). Budući da se Kranjčević nije mogao zaposliti u svom kraju, odlazi u Bosnu gdje je pozvan u uredništvo novopokrenute *Nade* (Frangeš, 1964: 8).

Druga zbirka pjesama Silvija Strahimira Kranjčevića nosi naziv *Izabrane pjesme*. Na samom početku *Izabranih pjesama* našla se pjesma *Vili pjesme* u kojoj je Kranjčević direktno naglasio što njemu znači poezija: „Bez tebe sam mrzak sebe/, A u uza te svemir grlim,/ I kad dignem oči tebi,/ Ko povijeću trnjem hrlim/" (Šicel, 2005: 220). Kranjčević smatra kako je sudbinski određeno da bude pjesnik i određuje si bitnu zadaću, želi biti poetom-borcem za pravdu (Šicel, 2005: 220). Već u *Bugarkinjama* Kranjčević najavljuje svoju borbu za potlačene i nemoćne, ali u ovoj zbirci pjesnik se nameće u prvi plan kao protagonist u toj borbi. On je sve svjesniji svoje uloge predvodnika, više nije samo promatrač svoje okoline. Nužno je bilo potražiti i konkretna rješenja na postavljena pitanja koja nisu bila vezana isključivo uz jedno područje, nego su se iskazivala kao egzistencijalni problemi u promišljanju čovjekova života (Šicel, 2005: 221). Za pristup ovoj problematici više nije bio dovoljan tadašnji poetski rječnik hrvatske poezije, nego je bilo potrebno napraviti novi jezični, poetski vokabular, da bi se ušlo u svemirski krug, odnosno, u pjesnikovo temeljno

polazište (Šicel, 2005: 221). Tada se Kranjčević poslužio bogatom oazom biblijskih tema, pa je u njoj pronalazio motive za izravni kontakt s Bogom (Šicel, 2005: 221).

Kranjčevićeva treća zbirka pod nazivom *Trzaji*, objavljena je 1902. godine, a posmrtno je 1908. godine objavljeno i izdanje *Pjesama*, koje Kranjčević nije uspio urediti (Šicel, 2005: 221).

Kranjčević je pjesnik koji govori ono što njegov narod naoko već zna, ali to čini tako da nam otkriva i ono što nam je nepoznato (Frangeš, 1996: 39). Nakon što je naslijedio i usavršio pjesnički jezik Petra Preradovića i Augusta Šenoe, Kranjčević stvara izraz koji je vrhunac prethodnog i pretpostavka budućeg. „Velik je pjesnik uvijek križište prošlosti i budućnosti.“ (Frangeš, 1996: 39). Kranjčević je navijestio buduće hrvatske književnike, od Matoša, Kamova, Ujevića i Krležu, pa sve do pjesnika 21. stoljeća (Frangeš, 1996: 40).

3. BIBLIJSKI MOTIVI U POEZIJI SILVIJA STRAHIMIRA KRAJČEVIĆA

„Iščitavanje Kranjčevićeve poezije otkriva nam pjesnika razapetog između ideala i stvarnosti, slobode i disharmonije, vjere i sumnje, neuspjeha i nade; Krista patnika i Krista uskrsnika. To vječno preispitivanje sebe u čovječanstvu i čovječanstva u vremenu progovara snažno kroz pjesme s biblijskim motivima.“ (Bagarić, 2005: 69). Kranjčevićev opus bogat je elementima od *Knjige postanka* do *Otkrivenja*. Kao pjesnik koji je prožet svojom vjerom, on svog Krista udivljeno promatra na Golgoti, a u *Trzajima* ga susreće kao Dijete u seoskoj crkvi. Kranjčević je *poeta vates*, odnosno pjesnik prorok koji poput Mojsija vodi dijalog sa samim Bogom, brani maloga čovjeka, zagovara i jada se, sumnja, odustaje i očajava. Kranjčević u svom prvom sonetnom vijencu spominje obvezu da ponese križ svog naroda, zbog čega je pravi pjesnik-prorok svog naroda (Frangeš, 1964: 15). Kranjčevića intenzivno zaokuplja problem zla u svijetu, koji je neobjašnjiv ako je pred čovjekom ideja o stvaranju svemira i čovjeka, ali i ideja Boga kao glavnoga i jedinoga odgovornoga Stvoritelja (Šego- Volenik, 2012: 372). Promatrajući iz perspektive vremena u kojem je živio, kao i iz njegovog pjesničkog opusa, upravo takva slika o Bogu Kranjčevića tjera u nemir, sumnju, nesklad, pa i sukob s Katoličkom crkvom (Šego- Volenik, 2012: 372). Pjesnik i mislilac, nije širio samo područje naše književnosti i književnih tema, nego i obzorja naše duhovne upitnosti, kao i sudbinskih nemira (Šimundža, 1988: 342). Zanimala ga je stvarnost svijeta u kojemu je živio, suočavao se s poviješću i sudbinom, jednako kao i s egzistencijalnim i metafizičkim pitanjima, a

vidljivo je i da su njegove pjesme pune upitnika i meditativnih tema (Šimundža, 1988: 342). Zapravo, sav je Kranjčevićev opus niknuo iz tradicionalne kršćanske slike svijeta, iz biblijske vizije i religiozne pozadine (Šimundža, 1988: 343). Bez obzira na to što Kranjčević proizlazi iz kršćanskog ozračja, njegova poezija nije izravno religiozna, bar ne u nekim svojim određenjima. Kranjčevićeva poezija obilježena biblijskim motivima, mahom je opće refleksivne naravi. Ona je duhovna, misaona, općeljudska., a religiozno joj je samo glavno ishodište ili glavna inspiracija (Šimundža, 1988: 343). Za razliku od Marka Marulića i Ivana Gundulića, kao i drugih hrvatskih pjesnika, koji su uzimali biblijske motive da bi svoja stajališta potvrdili u vjerskim shvaćanjima, Kranjčević uzima biblijski predložak ili polazi od religiozne misli u cilju svog kreativnog djelovanja. Važan mu je svijet iz njegove perspektive i zato paralelno gradi svoju misao, gdje u složenoj konfrontaciji misli i ideja traži konačne odgovore o smislu i sudbini čovjeka (Šimundža, 1988: 343). Pritisnut vanjskim utjecajima i vlastitim dilemama, Kranjčević je sve upornije zalazio u sudbinska pitanja, pri čemu je intimno osjećao različite kontradikcije i antinomije (Šimundža, 1988: 343). Kranjčeviću je osnovna bila religiozna vizija na kojoj se nadahnjivao. Čvrsto ju je osjećao svojom i često se s njom konfrontirao (Šimundža, 1988: 343). Ukratko, s religioznom vizijom je gradio svoje ideje i stvarao poeziju (Šimundža, 1988: 343). Važno je da se kod Kranjčevića pojavljuju različiti načini i utjecaji religiozne slike svijeta (Šimundža, 1988: 343). Jednom se radi samo o slučajnoj slici ili izričaju, a drugi put je riječ o općenitijoj asocijaciji, odnosno izraženijoj konfrontacija i dubljoj oporbi, kao u *Zadnjem Adamu* (Šimundža, 1988: 343). Nekada je religiozna poruka izravan povod pjesničkom nadahnuću, kao u pjesmi *Mojsije*, a nekada je u pitanju određena situacija ili socijalna perspektiva (Šimundža, 1988: 344). Nekada je riječ i o izravnoj kritici, kao u pjesmi *Dva barjaka*, a nekada se radi i o religioznom povjerenju, kao u *Golgoti*. Najčešći i najkarakterističniji je slučaj za Kranjčevićevu liriku nemirno udublјivanje u problematiku sudbine čovjeka i svijeta, pri čemu religiozno polazište služi za misaonu pozadinu (Šimundža, 1988: 345). Kranjčević je najdostojniji završetak djetinjastog doba hrvatske poezije, ali i najljepši početak moderne poezije (Frangeš, 1964: 20).

3.1. MOJSIJE

Mojsije je pjesma napisana jampskim desetercem zbog čeg je astrofična i nema rimu. Pjesma dijaloške forme u svom nazivu nosi prvi biblijski motiv, odnosno ime proroka koji je Izraelce izbavio iz ropstva. U samom početku pjesme Mojsije, biblijski prorok, moli Jahvu da izbavi

Izraelce iz ropstva, a Jahvinim odgovorom stječemo dojam arogantnog, nemilosrdnog, okrutnog, ali i pravednog Boga koji omalovažava ljudsku želju:

„-A luda želja! Da, al ljudska jest!

Da kunem kletvom krvne silnike.

Da bijem narod, a zbog naroda,

O stvore moj?! A zašto bih ja

Zbog jednog stvora drugi kido stvor?!“

(Kranjčević, 1996: 209)

Nakon ovakva Jahvina pristupa, Mojsije argumentom odgovara da je čovjek ipak dio Boga i na taj način inzistira na svojoj želji, odnosno, izbavljanju svog naroda iz ropstva. Zaplet se događa u trenutku kada Jahve pristaje izbaviti narod iz ropstva i izgovara:

„I tebi baš , što goriš plamenom

Od ideala silnih, vječitih,

Ta sjajna vatra crna bit će smrt,

Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam

U ideale svoje sumnjati.“

(Kranjčević, 1996: 211).

Nakon što je Jahve oslobodio Izraelce iz ropstva, Mojsije doživljava prvo razočarenje kada narod ismijava Boga:

„A narod božji gledao je stup

I šapto:- Baš ga j' lijepo vidjeti!-

I sigrao se šale svakakve.“

(Kranjčević, 1996: 212).

Drugo razočarenje Mojsije doživljava kada shvaća da se ljudi klanjaju krivim, odnosno neprihvatljivim vrijednostima, u prvom planu zlatnom teletu koje simbolizira materijalizam:

„I kad mu- divu- riječ gromovna

Ko šiljak oštri srce prosjeknu,

Kada okrenu se svome narodu,
Da nađe tamo nade, okrepe,
Al ono narod, božja odlika,
Sagradio si tele zlačeno
I tele slavi, a ne Jehovu!“
(Kranjčević, 1996: 212).

Mojsije je pokušao opravdati svoj narod na način da govori da su potkupljivi i da ne razmišljaju svojom glavom. Kada su došli pred Obećanu zemlju, Mojsije sretno pogleda u svoj narod koji ga optužuje da ih je prevario i da im je draže ropstvo. Nakon izdaje, Mojsije doživljava svoj kraj i umire. Završetak pjesme iz svega navedenog, možemo odrediti kao trenutak smrti ideala, ali i Mojsija na vratima zemlje Hanaan. Temu biblijskog proroka Kranjčević povezuje sa samim sobom, odnosno, pjesma nosi alegorijsko značenje na društveno- politički položaj Hrvatske i pravašku želju za samostalnošću. Kranjčević sumnja u karakter svog naroda i oslikava ih kroz Izraelce. Na taj način spaja svoju zbilju s tadašnjom. Ritam pjesme se postiže inverzijom, aliteracijom, ali i ponavljanjem riječi i stihova.

Pojavljaju se mnoga stilska izražajna sredstva poput lirskog paralelizma („ A što je život - ko i pustara,/ A šta su ljudi- ko i prašina.../“), invokacije („o Gospode“), inverzije („ što zatire sud oči njegove“), retoričkog pitanja („ A zašto da bih ja/ Zbog jednog stvora drugi kidao stvor?!/“), ali i drugih. Biblijski motivi uz proroka Mojsija i Jahvu, vidljivi su i u invokaciji „ Izvedi narod moj, o Gospode“, kao i u spominjanju obećane zemlje Hanaan. Tele zlačeno također je biblijski motiv jer je prema interpretaciji Vjekoslave Bagarić vidljivo da se neka vrsta materijalnog teleta može pronaći i u Bibliji (Bagarić, 2005: 70). Biblijski motivi Silvija Strahimira Kranjčevića ne upućuju na religioznu tematiku veličanja Boga ili Krista, već su u službi upozorenja. Kranjčević sumnja u svoj narod i podsjeća ih na ljudsku pohlepu, razmaženost i nezainteresiranost koje su jednog čovjeka, koji im je vjerovao, dovele do granice pucanja i na samom kraju, do njegove smrti. Kranjčević u pjesmi *Mojsije* ističe ljudske probleme, odnosno problem slobode koju možemo povezati s tadašnjim stanjem Hrvatske, zatim problem pravde i nepravde, ali ističe i manipulaciju: „ I narodi su djeca velika,/ Što lako im je kupiti igračke!/“. Manipulacija bi se lako mogla povezati s problemom Hrvatsko-ugarske nagodbe koja je uglavnom napravljena kako bi narod vjerovao da im se želi podariti sloboda i pravo određivanja vlastite sudbine. Dokaz da je Kranjčević koristio biblijske motive u svrhu svog pjesničkog ostvarenja je činjenica da je priču o pokušaju

oslobađanja Izraelaca odlučio promijeniti. Prema Bibliji, Bog je čuo vapaj Izraelaca koji su i nakon smrti egipatskog kralja ostali robovi. Bog je odlučio pomoći Izraelcima, a čovjeka koji će ih izbaviti našao je na paši s ovcama. Mojsije je došao do brda Božjega gdje je ugledao gorući grm. Iz gorućeg grma progovarao je Jahve koji je nagovarao Mojsija da mu pomogne izbaviti narod iz ropstva. Na taj način je dokazano da su biblijski motivi samo dio pjesničkog izraza, a ne pokazivanje ljubavi prema Bogu i štovanje tradicije. Kao svog protagonista, Kranjčević uzima Mojsija, osobu koja vjeruje u ideale, a na samom kraju umire upravo zbog tih ideala. Na taj način Kranjčević biblijskim motivima povezuje i mračnu stvarnost svoga doba s idealnom slikom kršćanstva, odnosno Boga. Upravo zbog toga Kranjčević i mijenja priču i ne prikazuje Božje razočaranje, nego isključivo čovjekovo jer je vjerovao u idealnu sliku kršćanstva. Upravo korištenjem biblijskih motiva u ove svrhe Kranjčević najavljuje modernu u kojoj je itekako naglašena opreka prema tradiciji, kao i idealnim prikazima.

3.2. ELI! ELI! LAMA AZAVTANI!

Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio?! prevedeni je naziv pjesme *Eli! Eli! Lama Azavtani?!*. Ove riječi izgovara Krist na križu koje možemo pronaći u Evanđelju po Marku (Bagarić, 2005: 72). Pjesma se sastoji od dvostiha i četverostiha unutar 21 strofe, ali i parne rime. Uz glavni motiv žrtve, ističu se biblijski motivi poput: Golgote („Na Golgoti je umro - a za kog je izdano?“), Kristove haljine („Prošetala se povijest u sramotničkoj halji“), Hosane („Mi ubijamo, Bože, sve zbog Tebe- Hosana!“), Kristova jauka („Tak cvili: Eli! Eli! Lama Azavtani?!“), Krista („Uzvislo se drvo i Hrist se na njem diže“), tamjana i Kristove krune („Badava tamjan mnogi i ponosni oltari, Badava alem gori na kruni i tijari!“). Vidljivi su i socijalni motivi (glad) i povijesni motivi (Križarski ratovi, nastanak Crkve). Ideja pjesme je uzaludna žrtva Isusa Krista koja je obavijena bogatim pjesničkim jezikom. Neke od prisutnih stilskih figura su: ironija („Mi ubijamo, Bože, sve zbog Tebe- Hosana!“), usporedba („Gdje čovječanstvo mučno ko On pod drvom pada!“), antiteza („Da ukidoste ropstvo, i cirkus i hijenu...“), anafora („Badava tamjan mnogi i ponosni oltari,/ Badava alem gori na kruni i tijari!/“), paradoks („kršćanska arena“) i mnoge druge. Brutalnija Kranjčevićeva opomena vidljiva je upravo u ovoj pjesmi. Kranjčević kroz pjesmu *Eli! Eli! Lama Azavtani!* pokušava osvijestiti narod o tome kakvoga smisla ima Kristova žrtva ako ne postoje dobri društveni, državni i životni temelji, jednako kao i dobrota, skromnost i poniznost. To pitanje ostaje sve do kraja pjesme. U prvom dijelu pjesme možemo uočiti da se Kranjčević pita koliko je

Kristova žrtva osvijestila narod, no već u drugoj strofi odgovara da Kristova žrtva nije urodila plodom. Spominje krađu Kristovih čavala koje bi mogle simbolizirati materijalizam i pohlepu, odnosno, govori kako Krist nije mogao otići dostojanstveno u smrt, već su njegov križ pokrali. Kranjčević spominje i Križarski rat odnosno uzvik vojnika „Mi ubijamo, Bože, sve zbog Tebe - Hosana!“. U tom djelu naglašava ironiju ubojstva koja je povezana s Bogom. Podno Kristovih nogu našli su se i ljudi koji su molili za kruh čime Kranjčević napominje i tadašnju situaciju nestašice i gladi. Kršćanska arena važan je paradoks jer s jedne strane stoji kršćanstvo koje zagovara čistoću, dobrotu, bezgrešnost, a s druge strane stoji arena koja je obilježena borbama i krvlju. U sjajnim ložama kršćanske arene spominje gospe bijele, vođe koje su uživale u borbi, a sada uživaju i u Kristovoj patnji. Na taj način povezuju se „mali“ i „veliki“ ljudi, čija je zadaća u prvom redu borba, naravno za „male“ ljude, a u drugom redu uživanje, smijanje i opuštanje za „veliku“ gospodu. Na taj način Kranjčević pokazuje da još uvijek želi pravdu za malog, prosječnog čovjeka. Na samom kraju Kranjčević govori:

„Badava tamjan mnogi i ponosni oltari,

Badava alem gori na kruni i tijari!“

(Kranjčević, 1996: 180).

Specifičnost ove pjesme je u tome što Kranjčević kritizira kršćanske pohode, ali kroz oči Isusa Krista. Krist koji oprašta ljudske grijehе, razapet na križu, promatra prolijevanje krvi. Pogled s križa vrlo je tužan i upravo u tome leži temeljna ideja pjesme, Krist koji oprašta grijehе s križa promatra razaranja kojih se srami i zbog toga, onaj koji im uvijek oprašta, ovakvo nasilje neće oprostiti.

3.3. DVA BARJAKA

Kroz trinaest strofa u pjesmi *Dva Barjaka*, Kranjčević kritizira kršćanske pohode i samu Crkvu. U pjesmi su vidljivi biblijski motivi poput: Golgote („Ti si na Golgoti stala.“), Maslinske gore ¹(„Tamo od *Maslinske gore* milo osunašće zlati“), križa („On je visio gore o tvrdom drvetu krsta...“), Kristove krune („Nijem je gledao u svijet; kruna trnova čvrsta...“), psalama („Psalm mu pobjedni nosi!“), ali Kranjčević direktno koristi i Kristove riječi s križa, ali ne u kontekstu Njegove muke, nego prolijevanja krvi u Njegovo ime:

¹ Mjesto početka Isusove muke

„Prost im, oče, ne znaju što čine!“

(Kranjčević, 1996: 178).

Već u drugoj strofi Kranjčević nas uvodi u temu svoje pjesme. Spominje crvene križeve koji simboliziraju Križare, a povezuje ih s pijanstvom i ubijanjem u ime Boga. U trećoj strofi govori o krvoproliću koje čine Križari, a nakon svakog ubojstva viču „Hosanah! Aleluja!“. Nakon što su Križari ubili u ime svoga Boga, odlaze na Svetu goru gdje će biskupi održati misu i gdje će se glasno pjevati. U tom trenutku ljudske „pobjede“, pojavljuje se lik Krista na križu koji u nevjerici gleda svoj grad i svoje ljude i shvaća da po gradu leže leševi mrtvih ljudi i razočaran jeca :

„ I on je pogledo s krsta i vidje ulice mile,

Kud je djetetom luto, mila ga tražila mati,

Bijele viđa ruke, što su mu vijenac vile

Proročkom gradu na varti!!

Maslinsku goru vidi, i krv si pokapanu,

I kamen onaj kruti, o kojem srvan pade,

I prvu šibu ćuti i zadnju smrtnu ranu,

I sve što ljudstvo dade!

Kad nakon stoljeća dugih eto mu osvanu slava:

Lešine leže gradom, dršću žene i djeca,

S križarskog krstaš- stijega krvava ljudska glava

Prevrće oči i jeca---

On je zadrhtao gore, da'nuo iz dubine:

Prosti im, oče, ne znadu što čine!“

(Kranjčević, 1996: 178).

Pjesma *Dva barjaka* tako je prikaz Kranjčevićeve unutrašnje borbe oko vjere u Boga i vjere u Crkvu. Pjesma je upućena Crkvi, instituciji koja bi trebala pratiti Božje zapovijedi i načela, čime pokazuje da idealna Crkva ne postoji. Crkva koja je dopustila da se proljeva krv u njezino ime ne može biti dostojna Kristove žrtve. Spominje i materijalizam koji svakako nije dio Božje crkve, ali tadašnje jest. U ovoj pjesmi Kranjčević također koristi biblijske motive u svrhu svog pjesničkog ostvarenja i naglašavanja mračne istine.

3.4. ZADNJI ADAM

Temu apokalipse u 12 strofa, Kranjčević je ispričao uz pomoć biblijskih motiva kao što su Bog („Da Bogu ruku poda?“) , Adam² („Na odar zadnjeg Adama i svijeta.“) i križ („I zadnjim kretom ruke/ On zgrabi krst, al žile mu se mrznu...“). Pjesma je vrlo pesimistična s obzirom na to da govori o besmislu čovjekova postojanja. Besmisao pokazuje upravo kroz apokaliptičnu sliku prvog čovjeka i svijeta. Adam je tako simbol čovječanstva kojeg Kranjčević vrlo mudro predstavlja kao prvog, ali i posljednjeg čovjeka. U zadnjem dijelu pjesme Kranjčević vrlo direktno i pesimistično pokazuje brisanje Adamova postojanja. „I u ledu pišući upitnik umire zadnji čovjek s onim prkosom i otporom, s kojim se je rodio; s onim suviškom energije koji je stvorio sve veliko i proketo.“ (Kamov, 2020). Važno je da posljednji čovjek umire na način da pokušava zabilježiti svoje postojanje, no priroda mu to ne dozvoljava:

„A blijedim noktom, zadnje što je mako:

Napisao je u led- upitnik?---

---Praminja snijeg i pokriva žurno

Taj zadnji znak, što čovjek ga je piso

Ko svjedočanstvo očito i burno,

Na zemlji da je bio i bitiso!

Pramnja snijeg, sipa inje gusto,

I silne grude naokolo baca

² Biblijski Adam, prvi čovjek.

I krije znak pod noktima mrtvaca,
Sve više nada nj brdo valja pusto:
Spomenik svijetu, što ga više nema,
Do neba gruda ledena, golema!“

(Kranjčević, 1996: 186).

Kranjčević uzima biblijskog prvog čovjeka koji nije znao koja je svrha njegova postojanja i predstavlja ga kao zadnjeg koji i na kraju čovječanstva ostavlja neodgovoreno pitanje upitnikom u ledu. Prvog čovjeka Adama poistovjećuje sa svakim čovjekom jer kroz ono što na kraju svijeta prolazi Adam, proći će svaki čovjek. Pjesma *Zadnji Adam* sadrži pravi spoj svih prirodosnanstvenih i astronomskih nadahnuća Silvija Strahimira Kranjčevića, spojenih s biblijskim motivima (Frangeš, 1980: 287).

3.5. RESURRECTIO

Kranjčević u pjesmi *Resurrectio*, unutar 21 dvostiha, opisuje Francusku revoluciju koju povezuje s biblijskim motivima. S jedne strane, Kranjčević povezuje borbu za slobodu i jedinstvo s figurom koja će povesti cijelu revoluciju, a riječ je o Isusu Kristu :

„Vrh gomile stoji samo jedan čovjek na lik sveca.

Nit kleca nit pada, već granitna kao stijena

Stoji velik usred grada od olova ražarena

Podigo je desnu ruku, o njegovom kažiprstu

Sve se kreće, sve se vitla u požaru i barutu.“

(Kranjčević, 1996: 181).

Pjesma *Resurrectio* je poveznica dviju tema za koje se Kranjčević najviše zalagao, odnosno, na taj je način Kranjčević svoje zalaganje za slobodu, jednakost i jedinstvo povezao

s biblijskim motivom Isusa Krista koji ima funkciju vođe, jednako kao što je imao i u Bibliji. Na taj način možemo reći da je pjesmu *Resurrectio* povezo s pjesmom *Mojsije* u kojima se pojavljuje vođa koji vodi narod. U pjesmi *Resurrectio* vidljiva je utišana verzija stihova u službi naglašavanja radnje. Na taj način Kranjčević proširuje i konceptijske mogućnosti čitatelja jer u dvostihe stavlja teške teme i tako prisiljava čitatelja da čita ono što nije jednostavno. Spaja povijesnu i biblijsku temu. Pjesmu naziva *Resurrectio*, odnosno uskrsnuće, što bi svakoga potaknulo na razmišljanje o uskrsnuću Isusa Krista, no tu Biblijsku priču također koristi u svrhu svog pjesničkog izraza i Isusovo uskrsnuće stavlja u centar Francuske revolucije. Na taj način prkosi tradiciju i vjeri, ali ne kritizira idealiziranje Isusa Krista.

3.6. GOLGOTA

Golgota, pjesma ispjevana u deset stihova, nema funkciju kritike, već isključivo molitve. U samom početku spominje se izdaja Isusa Krista kojom Kranjčević upućuje na ljudske grijehe, no već na sredini pjesme moli za oprost. Kranjčević ne izostavlja svoj domoljubni i politički stav i u pjesmi spominje „zlođuha crnog“ koji je došao na tron i kvari narod lažima. Jedino što Kranjčević traži je vraćanje naroda na pravi put:

„O, Gospode, tvrdo li je,
Teško drvo, na kom jesi;
O, Gospode, moli za nas,
Kad budeš na nebesi'.
Zaspadoše ideali,
Kud se naša noga vere,
Pokaži nam pravo sunce;
Miserere, miserere!“
(Kranjčević, 2021).

U pjesmi se pojavljuju biblijski motivi poput Golgote u samom nazivu pjesme, vjere („bez nade i bez vjere“) i teško drvo kao simbol za križ („O, Gospode, tvrdo li je/ Teško drvo, na kom jesi“). Bogati pjesnički izraz vidljiv je u uporabi stilskih figura kao što su invokacija („O, Gospode..“), usporedba („Da na zemlji, ko na nebu“), metafora („I izdiše na svom gnijezdu/ Pogođeni golub bijeli“) i prekoračenje („Zaspadoše ideali,/ kud se naše noge vere..“). Kranjčević u ovoj pjesmi ne izriče svoje nezadovoljstvo kroz protagonista, već progovara direktno. Smatra kako je spas jedino u molitvi i traženju oprost, ali se moli Isusu Kristu, a ne Bogu. Kranjčević spominje i ideale koji su za njega zaspali, što je sasvim očekivano s obzirom da je kroz ostale pjesme upravo te ideale i kritizirao.

4. KRLEŽA I KAMOV O KRANJČEVIĆU

Miroslav Krleža u svom eseju *O Kranjčevičevoj lirici*, za Kranjčevića ističe objektivan i argumentiran stav, dok s druge strane Kamov u svom eseju pokazuje divljenje i veliko poštovanje. Krleža se u svom eseju uglavnom osvrće na Matoševe argumente, iako za neke iznosi i protuargumente. Matoš za Kranjčevića ističe sljedeće; „narodan pjesnik, sasvim hrvatski, više retoričan no lirski, više plod dodira s našim domaćim no sa stranim pjesnicima“ (Krleža, 1973: 180). Krleža, iako se s jedne strane slaže s Matoševom percepcijom Silvija Strahimira Kranjčevića, s druge govori o sličnosti sa Šenoom i Preradovićem (Krleža, 1973: 180). Krleža smatra da Kranjčević ima intenzivnost osjećaja, ali prema njemu nema fantaziju genija (Krleža, 1973: 180). Krležina teza o Kranjčeviću vrlo je diskutabilna, budući da se Kranjčević ističe kao vrstan pjesnik koji je kroz genija u svojim pjesmama želio biti genije svog naroda. „Kranjčevićeva lirika nastala je na društvenim i književnim okvirima osamdesetih godina i, kao umjetnička i književna pojava, ta je lirika odraz naših društvenih i književnih prilika onoga vremena.“ (Krleža, 1973: 172). Kranjčevića je svakako potrebno promatrati unutar vremena u kojem je djelovao i isto tako važno je poznavati političku, jezičnu i društvenu situaciju kako bi uopće pojedinog autora mogli proučavati. Matoš Kranjčeviću poeziju naziva pesimističnom i slobodnjačkom, ali koristi i vrlo oštru tezu kako su Kranjčevićeve pjesme, pjesme zaturene misli, ali i zaturenog naroda. Krleža se u ovoj vrlo oštroj Matoševoj tezi izjašnjava vrlo rezervirano, odnosno, govori da iako je istinita, ona se može braniti (Krleža, 1973: 181). Što se tiče biblijskih motiva, Krleža vrlo jasno i

jednostavno prezentira Kranjčeviću uporabu. Smatra da je iz takvih Kranjčevićevih pjesama vidljiva njegova nepokolebljiva i trajna vjera u Boga (Krleža, 1973: 188). Samim tim što Krleža navodi da Kranjčević naglašava poeziju kao višu tajnu silu, nesvjesno potvrđuje uporabu biblijskih motiva u više svrhe, umjesto da ih koristi isključivo zbog zaklete vjere u Boga (Krleža, 1973: 188). S druge strane, Janko Polić Kamov, vrlo taknut Kranjčevićevom smrću, piše o pjesniku „bola našega- duše naše“ (Kamov, 2020). Kamov komentira Kranjčevića kao borca za pravdu, pa počinje naglašavati njegov sam početak u kojem se Kranjčević buni kao Hrvat u svojoj pjesmi *Domovina*. Nadalje, naziva ga socijalistom za radnike u pjesmi *Misao svijeta*, zatim spominje i karakteristiku starinskog proroka koji žali Krista čija je žrtva bila uzaludna (Kamov, 2020). Na samom kraju, govori kako se Kranjčević buni protiv prirode koja se sama sagradila, ali koja će se sama i uništiti u svojoj pjesmi *Zadnji Adam*. Prema Kamovu, Kranjčevićeva poezija starenjem postaje strašnija, individualnija, ali i psihološka (Kamov, 2020). Kamovljev stav o biblijskim motivima koje Kranjčević upotrebljava u svojem pjesništvu, razlikuje se od Krležinog. Biblijski motivi u Kranjčevićevom pjesništvu, prema Kamovu, upotrebljavaju se zbog prikazivanja pjesnikove zbilje, ali i ranjivost njegova naroda (Kamov, 2020). Napominje kako Kranjčević svoj narod vidi u Kristu i Kristovoj žrtvi, a Kristove rane su bile privid svih hrvatskih usađenih ekstaza (Kamov, 2020). Važno je promatrati Kranjčevića i iz perspektive Miroslava Krleže i Janka Polića Kamova, upravo zbog različitih interpretacija. Na taj način Kamov i Krleža upotpunjuju književnu kritiku o Silviju Strahimiru Kranjčeviću.

5. ZAKLJUČAK

Silvije Strahimir Kranjčević, pjesnik raznovrsnih tema, izaziva podijeljena mišljenja o svojoj izvrsnosti. Jasno je da Kranjčevića nije bilo strah otvarati teške teme, ali da se nije bojavao niti zauzeti za običnog radnika. Njegove pjesme s jedne strane simboliziraju borbu za hrvatski narod, a s druge su velika opomena. Biblijski motivi u pjesništvu Silvija Strahimira Kranjčevića važan su dio i pobune i opomene. Vrlo kreativna uporaba biblijskih motiva omogućila je Kranjčeviću da dođe do srca ljudi i da opomene svakog tko se u tom trenutku ponašao vrlo pohlepno i na neki način nezahvalno. Kranjčević poteže mnoga pitanja, no ono što se najviše ističe, i kao opomena i kao obično pitanje jest žrtva Isusa Krista. Prema Kranjčeviću žrtva Isusa Krista bila je uzaludna, gradacija tog osjećaja kreće od prve

interpretirane pjesme ovoga rada, *Mojsije*. Gradacija osjećaja nastavlja se i u daljnjim pjesmama od *Eli! Eli! Lama Azavtani* pa sve do *Golgote* koja nam na kaju izravno i daje odgovor na pitanje. Upravo iz tog razloga Kranjčevićeva genijalnost ne može se pobiti. Važno ga je proučavati u vremenu u kojem je živio i važno je shvatiti njegove ideale, borbu, ali i samu želju kako bi se njegovim pjesmama uopće moglo pristupiti. Kranjčević, kao borac za pravdu, prosječnog čovjeka, ali i ravnopravnost, svojim pjesmama ne želi samo kудiti vladajuće, nego i svakoga tko je, po njegovom mišljenju, skrenuo s puta. Njegova ljubav prema domovini vidljiva je i u pjesmama s biblijskim motivima upravo zato što ju pokušava spasiti od propadanja. Proroka koji spašava svoj narod nije odabrao slučajno, već s namjerom da pokaže kako i on želi spasiti svoj narod, ali važno pitanje je želi li se taj narod uopće spasiti. Kranjčević kao uvertira u modernu u okviru pjesništva, mladi buntovnik, zreo čovjek, ali i čovjek koji plače nad svojom sudbinom, danas zaslužuje visoko mjesto u hrvatskom kanonu. Bez obzira na zaostalost u svijetu, Kranjčević je za hrvatsku književnost veliki inovator i aktivist.

6. LITERATURA

Bagarić, V. (2005). Misaona i biblijska tematika Kranjčevićeva pjeničkog izraza. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, str. 69-76.

Frangeš, I. (1964). *Pet stoljeća hrvatske književnosti: Silvije Strahimir Kranjčević, pjesme, pjesnička proza, kritike o sebi*. Zagreb: Matica hrvatska.

Frangeš I. (1996). Silvije Strahimir Kranjčević. U I. Frangeš (ur.), *Pet stoljeća hrvatske književnosti: Silvije Strahimir Kranjčević, izabrana djela* (str. 13- 40). Zagreb: Matica hrvatska.

Frangeš, I. (1980). Kranjčević- jedno poglavlje europske astralne lirike. U I. Frangeš (ur.), *Povijest hrvatske književnosti: Ivo Frangeš, izabrana djela* (str. 280- 295). Zagreb: Nakladni zavod matice hrvatske.

Kamov, J. P. (2020). *Članci i feljtoni- Pisma, Silvije Strahimir Kranjčević (Impresija)*. Pribavljeno 20. 08. 2022. s adrese <https://lektire.skole.hr/stranica/silvije-s-kranjcevic-impresija/>

Kranjčević, S. S. (1996). Dva barjaka. U I. Frangeš (ur.), *Stoljeća hrvatske književnost: Silvije Strahimir Kranjčević, izabrana djela* (str. 176-178). Zagreb: Matica hrvatska.

- Kranjčević, S. S. (1996). Eli! Eli! lama azavtani?!. U I. Frangeš (ur.), *Stoljeća hrvatske književnost: Silvije Strahimir Kranjčević, izabrana djela* (str. 179-180). Zagreb: Matica hrvatska.
- Kranjčević, S. S. (1996). Mojsije. U I. Frangeš (ur.), *Stoljeća hrvatske književnost: Silvije Strahimir Kranjčević, izabrana djela* (str. 209-215). Zagreb: Matica hrvatska.
- Kranjčević, S. S. (1996). Resurrectio. U I. Frangeš (ur.), *Stoljeća hrvatske književnost: Silvije Strahimir Kranjčević, izabrana djela* (str. 181-182). Zagreb: Matica hrvatska.
- Kranjčević, S. S. (1996). Zadnji Adam. U I. Frangeš (ur.), *Stoljeća hrvatske književnosti: Silvije Strahimir Kranjčević, izabrana djela* (str. 183- 186). Zagreb: Matica hrvatska.
- Kranjčević, S. S. (2021). *Golgota*. Pribavljeno 28.6.2022. s adrese <https://hkm.hr/lirika-kriza/silvije-strahimir-kranjcevic/>
- Krleža, M. (1973). O Kranjčevićevoj lirici. U K. Špoljar (ur.), *Pet stoljeća hrvatske književnosti: Miroslav Krleža, eseji i putopisi*, (str. 173-194). Zagreb: Matica hHrvatska.
- Šego, J. i Volenik, A. (2012). Biblijski temelji u odabranim pjesmama Kranjčevića, Šimića i Ujevića . *Obnovljen život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 67(3), 369-385.
- Šicel, M. (2005). *Povijest hrvatske književnosti: Knjiga II., Realizam*. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.
- Šimundža, D. (1988). Religiozna polazišta i dileme Kranjčevićeve poezije . *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 23(4), str. 342- 256.

SAŽETAK

Kranjčević, pjesnik prožet kršćanskom vjerom, u svom zreлом razdoblju ističe problematiku ljudskog života koju povezuje s biblijskim motivima. Kranjčevićevo opusu bogat je elementima od *Knjige postanka* do *Otkrivenja*. Poezija Silvija Strahimira Kranjčevića nije religiozna iako je nastala na ideologiji kršćanske vjere, njegova poezija prožeta biblijskim motivima je opće refleksivne naravi, dok joj je religiozno samo polazište. Najkarakterističnije je obilježje Kranjčevićeve lirike, prožete biblijskim motivima, udubljanje u problematiku sudbine čovjeka i svijeta, pri čemu religiozno polazište služi za misaonu pozadinu. Kroz svoje pjesme *Mojsije*, *Eli! Eli! Lama Azavtani*, *Zadnji Adam*, *Dva Barjaka*, *Resurrectio*, *Golota*, Kranjčević je oslikao svoj narod, ali ga je i opomenuo i upozorio o lošim osobinama koje posjeduje, a na samom kraju moli za oprost od Boga za svoj narod, koji on sam nije mogao

izvesti na pravi put. Kranjčević u pjesmi *Mojsije*, prikazuje svoj narod kroz pohlepne, razmažene i nezainteresirane Izraelce, dok u pjesmi *Eli! Eli! Lama Azavtani* pokušava osvijestiti narod o smislu Kristove žrtve. *Zadnji Adam* sadrži elemente apokalipse i smisla čovjekova života, dok u pjesmi *Dva Barjaka* Kranjčević direktno i konkretno kritizira Crkvu. *Resurrectio* je za Kranjčevića vrlo posebna pjesma u kojoj je svoju borbu za jednakost, slobodu i jedinstvo povezoao s biblijskim motivima, a na samom kraju u Golgoti moli Boga da narod izvede na pravi put. Kranjčević je gradirao svoje pjesme do samoga kraja, gdje već bespomoćan, nakon svi opomena i upozorenja moli Boga za spašavanje njegova naroda, jednako kao što je Mojsije molio za Izraelce. Miroslav Krleža uz oštre kritike o Kranjčeviću iznosi da se Kranjčević treba promatrati u okviru svog vremena u kojem je svakako bio najbolji pjesnik.